

DEPARTEMENT CULTUUR, JEUGD & MEDIA

Vlaamse overheid
Arenbergstraat 9
1000 BRUSSEL
www.vlaanderen.be/cjm

VERSLAG TOPSTUKKENRAAD

datum: 16 juni 2021

aanwezigen:

Thomas Leysen (voorzitter), Sabine Taevernier (ondervoorzitter), Jan Ceuleers, Werner Adriaenssens, Gerrit Vanden Bosch, Ben Van Beneden en Lieve Watteeuw, raadsleden
Hans Feys, Geert Elshout en Marthe Lemmens (DCJM)

verontschuldigd: Anne van Grevenstein-Kruse en Leen Van Dijck, raadsleden

voorzitter: Thomas Leysen

verslaggever: Marthe Lemmens

onderwerp: advies ontwerp Indemniteitsdecreet

1. HET INDEMNITEITSDECREET

1.1. Context

Op 28 mei 2021 gaf de Vlaamse Regering haar principiële goedkeuring bij het Indemniteitsdecreet - voluit het decreet tot invoering van een waarborg bij inkomende bruiklenen voor tentoonstellingen.

Het Indemniteitsdecreet stelt voor om een staatswaarborg in te voeren tot dekking van de mogelijke schade 'van nagel tot nagel' en 'alle risico's' voor inkomende bruiklenen voor tijdelijke tentoonstellingen met een internationale uitstraling.

Deze regeling moet ervoor zorgen dat grote tentoonstellingen in Vlaanderen mogelijk blijven. Door de hoge en stijgende financiële waardes van de belangrijke bruiklenen voor dit soort tentoonstellingen, en de daarmee samenhangende stijgende verzekeringskosten, wordt dat immers steeds moeilijker. Voor die tentoonstellingen ook bepaalde kwaliteitseisen inzake klimatologische omstandigheden, veiligheid en beveiliging. Daarom voorziet het ontwerp dat alleen de cultureel-erfgoedinstellingen die zijn aangeduid binnen het Cultureelerfgoeddecreet, de erkende instellingen ingedeeld bij het landelijke niveau en de erkende universitaire bibliotheken en archieven aanspraak kunnen maken op deze regeling.

Er is geopteerd voor een gemengde waarborgregeling:

- het eerste risico tot 50% van de totale waarde van de bruiklenen is gedekt onder de waarborgregeling van de Vlaamse overheid;
- het residuele risico moet verplicht gedekt worden via een commerciële verzekering.

Er werd ook voor gekozen om niet alleen de grote blockbustertentoonstellingen te ondersteunen, maar ook om middelgrote tentoonstellingen de kans te geven om door te groeien. Tentoonstellingen vanaf een totale waarde van minimaal 50 miljoen euro aan inkomende bruiklenen komen in aanmerking voor deze waarborgregeling. De bruiklenen die eigendom zijn van erfgoedinstellingen of van hun inrichtende machten die gevestigd zijn in het Nederlandse taalgebied, met uitzondering van de bruiklenen uit collecties van de federale instellingen, komen niet in aanmerking voor deze regeling. Evenmin komen de bruiklenen uit erfgoedinstellingen die gevestigd zijn in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad en die wegens hun activiteiten moeten worden beschouwd als uitsluitend te behoren tot de Vlaamse Gemeenschap in aanmerking.

Om het risico voor de Vlaamse overheid beheersbaar te houden, mag het totaal aan waarborgen dat ze op hetzelfde moment verleent, nooit meer dan 600 miljoen euro bedragen. Per kalenderjaar kan maximaal 1,2 miljard euro aan waarborgen worden toegekend.

Het Departement Cultuur gaf aan de Raad toelichting bij het Indemniteitsdecreet (bijlage 1). Het Voorontwerp van decreet en de Memorie van toelichting worden toegevoegd respectievelijk in bijlage 2 en 3.

Ook de insteek van de Vlaamse Kunstcollectie (VKC) over het Indemniteitsdecreet werd ter informatie aan de leden van de Topstukkenraad bezorgd. (bijlage 4).

1.2. **Vraag naar advies bij het Indemniteitsdecreet**

De Vlaamse Regering vraagt advies bij het voorontwerp voor het Indemniteitsdecreet aan de volgende drie instanties:

- de SARC
- de Topstukkenraad
- de Vlaamse Toezichtcommissie voor de verwerking van persoonsgegevens

1.3. **Advies van de Topstukkenraad bij het Indemniteitsdecreet**

In haar *advies houdende beleidsaanbevelingen voor de legislatuur 2019-2024* gaf de Topstukkenraad aan de invoering van een indemniteitsregeling voor internationale bruiklenen wenselijk te achten.

De Raad formuleerde toen volgend advies: *“De Topstukkenraad ondersteunt de vraag van de sector (cfr. Beleidsadvies van Adviescommissie cultureel erfgoed en beoordelingscommissies 2019) om ten voordele van de Vlaamse bruikleennemers een indemniteitsregeling uit te werken voor internationale bruiklenen. Een dergelijke regeling waarbij de Vlaamse Overheid zich borg stelt voor de compensatie van schade aan de in bruikleen gegeven werken zou onze musea bevrijden van de hoge verzekeringspremies die nu voor dergelijke bruiklenen betaald moeten worden en zou de Vlaamse erfgoedinstellingen de nodige financiële zuurstof geven om de organisatie van belangrijke internationale tentoonstellingen mogelijk te maken.”*

De Topstukkenraad is verheugd dat er na jaren voorbereiding een indemniteitsregeling voor Vlaanderen beschikbaar is. Ze kan zich vinden in het voorstel dat vandaag op tafel ligt. De Raad onderschrijft het

belang van een erkenning binnen het Cultureel Erfgoeddecreet en een risicoanalyse als voorwaarde om te kunnen genieten van een staatswaarborg. Het decreet zal hopelijk de noodzakelijke ondersteuning bieden aan de Vlaamse musea om een ambitieus tentoonstellingsprogramma te realiseren waardoor de Vlaamse erfgoedsector zich internationaal kan profileren.

De Raad meent dat het ontwerp dat nu voorligt op een zeer verdedigbare wijze de erfgoedwensen (een zo ruim mogelijke indemniteitsregeling) combineert met de begrotingsbesognes. De keuze voor een gemengde regeling waarbij het eerste risico (50 %) gedekt wordt door de Vlaamse overheid en het residuele risico (50 %) door een commerciële verzekeraar is een valabel compromis dat in principe de erfgoedinstellingen moet toelaten om dankzij deze indemniteitsregeling een betekenisvolle besparing te realiseren op de verzekeringskosten voor inkomende bruiklenen voor tijdelijke tentoonstellingen.

Het ontwerp van decreet is, ondanks de complexe materie, helder opgesteld. De Memorie van Toelichting geeft de nodige toelichting bij het ontwerp en biedt een interessant inzicht in de materie.

De Raad gaat hiernavolgend in over enkele **specifieke punten** in het aan haar voor advies voorgelegde ontwerp:

a. adviesopdracht Topstukkenraad

De Raad is vereerd door de vraag van de Vlaamse Regering om haar te willen adviseren over de mate waarin de tentoonstellingen waarvoor een waarborg wordt aangevraagd al dan niet aan de voorwaarden voldoet om in aanmerking te komen voor indemniteit (cfr. art.5). De Raad dankt de Vlaamse Regering voor het in haar gestelde vertrouwen en zal ernaar streven om deze bijkomende adviesopdracht zo optimaal mogelijk in te vullen.

b. drempelwaarde van 50 miljoen euro aan bruiklenen om in aanmerking te komen voor de indemniteitsregeling

In het voorontwerp voor het Indemniteitsdecreet wordt een drempelwaarde van minimaal 50 miljoen euro aan inkomende bruiklenen opgelegd om in aanmerking te komen voor een waarborgregeling door de Vlaamse overheid (Art.5, 3°).

De Raad steunt het hanteren van een drempelwaarde, maar acht de drempelwaarde van 50 miljoen vrij hoog indien bruiklenen uit Vlaamse erfgoedinstellingen niet meegerekend kunnen worden om deze drempel te bereiken. De Raad vreest dat dit tot een te grote beperking zal leiden van het aantal tentoonstellingen dat voor de waarborg in aanmerking komt. Ook vreest de Raad dat mogelijkerwijze door deze uitsluiting minder relevante buitenlandse bruiklenen in de tentoonstelling zouden worden opgenomen – ten koste van die uit de eigen erfgoedinstellingen -, met het oog op het bereiken van de drempelwaarde.

De Raad deelt wat dit betreft de bezorgdheid die de Vlaamse Kunstcollectie (VKC) hieromtrent formuleerde in de brief die op vraag van de minister ook aan de Raad voor advies werd bezorgd.

De Raad stelt voor om de bruiklenen uit Vlaamse erfgoedinstellingen wel degelijk mee te rekenen in functie van het bereiken van de drempelwaarde van 50 miljoen euro.

De Raad meent dat door deze aanpassing meer Vlaamse musea en meer middelgrote tentoonstellingsprojecten van de indemniteitsregeling gebruik zullen maken, hetgeen de Raad een na te streven doelstelling acht.

c. toetredingsvergoeding

Art. 13 in het Indemniteitsdecreet bepaalt dat de organisatie waaraan een waarborg wordt toegekend, een toetredingsbijdrage betaalt. De Vlaamse Regering bepaalt de hoogte van die toetredingsbijdrage.

De Raad adviseert om deze toetredingsvergoeding zo laag mogelijk te houden. De Raad wijst wat dit betreft op de zeer beperkte schadevergoedingen die de voorbije jaren uitbetaald werden voor de schade die bruiklenen opliepen binnen het kader van de in Vlaanderen georganiseerde grote(re) tentoonstellingen. De Raad meent dat deze realiteit weerspiegeld moet worden in het opleggen van een beperkte toetredingsbijdrage.

d. uitsluiting van risico's

Het ontwerpdecreet neemt in artikel 8 de 'klassieke' uitsluitingsgronden op die ook standaard in de 'alle risico's' kunstpolissen worden opgenomen. Dit lijkt de Raad logisch.

De mogelijkheid die het artikel voorziet om dergelijke uitgesloten risico's ten uitzonderlijke titel toch te dekken door de indemniteitsregeling acht de Raad positief, voor wat de risico's op schade door oorlog of terrorisme betreft. Het gaat immers om risico's die de laatste tien jaar meer en meer gedekt dienen te worden bij internationale bruiklenen, terwijl deze risico's voor in Vlaanderen georganiseerde tentoonstellingen als zeer beperkt beschouwd moeten beschouwd worden.

e. gebruik van de term 'erfgoedinstellingen' in artikel 5, 3 °

De coördinator van de VKC merkt op dat in artikel 5, 3° de noemer 'erfgoedinstellingen' gehanteerd wordt. De term 'erfgoedinstellingen' in de betekenis van het Cultureelerfgoeddecreet slaat enkel op het M HKA en het KMSKA terwijl hier klaarblijkelijk 'alle collectiebeherende organisaties' bedoeld worden.

De Raad volgt deze opmerking en adviseert dan ook om de term 'erfgoedinstellingen' in dit artikel te vervangen door de term 'collectiebeherende organisaties'.

f. verlenging van de waarborg in geval van onvoorziene omstandigheden zoals een pandemie

De Raad suggereert de minister om te overwegen om artikel 9 dat de mogelijke verlengingen van de dekkingen regelt ook 'Corona-proof' te maken en het artikel zo te herformuleren dat het steeds toelaat om in onvoorziene omstandigheden de dekking die de indemniteitsregeling biedt in de tijd uit te breiden.

Artikel 9, vijfde lid bepaalt nu dat *een verlenging van de waarborg door een verlenging van de tentoonstelling minimaal twee maanden voorafgaand aan die verlenging aangevraagd moet worden*. In normale omstandigheden is dit een goede en logische bepaling die voor een ordentelijke afwikkeling in de tijd zorgt van de toegekende waarborgen. De Corona-pandemie leert ons echter dat in uitzonderlijke omstandigheden zoals pandemiemaatregelen, wegvallen van internationaal vliegverkeer, instabiliteit in de landen van herkomst of bij juridische procedures, het niet steeds mogelijk zal zijn om een verlenging van

de waarborg twee maand voorafgaand aan de verlenging aan te vragen.. In noodsituaties moeten verlengingen van de dekking ook mogelijk zijn zonder dat deze uitsluitend samenhangen met een verlenging van de tentoonstelling, en dit nog tot kort voor het aflopen van de initieel toegekende waarborg. .

De Raad suggereert om ter dekking van deze uitzonderingssituatie artikel 9 aan te vullen en te bepalen dat de Vlaamse Regering in geval van uitzonderlijke omstandigheden de waarborg in de tijd kan verlengen.

g. verzekering van de bruiklenen tijdens transitperiode bij reizende tentoonstellingen

De Raad wijst op de noodzaak voor de organisatoren om er bij rondreizende tentoonstellingen steeds voor te zorgen dat het schaderisico voor de bruiklenen gedekt is, het weze door een verzekering, het weze door een staatswaarborg. Vaak is dit voor de organisatoren een complexe oefening.

De Raad acht het positief dat het ontwerpdecreet expliciet voorziet dat, door het feit dat de waarborg kan ingaan vier maanden voor de start van de tentoonstelling en vervalt uiterlijk vier maanden na het einde van de tentoonstelling, ook de transitrisico's (overgang van de risicodekking van de verzekering/staatswaarborg van de ene partner in het tentoonstellingsproject naar de risicodekking van de volgende 'venue' mee afgedekt worden.

h. uitbreiding van de indemniteitsregeling voor langdurige bruiklenen

Het ontwerp voor het Indemniteitsdecreet voorziet enkel een staatswaarborg voor tijdelijke tentoonstellingen. De Raad vraagt om ook aandacht te hebben voor langdurige bruiklenen aangezien zij eveneens bijdragen tot de internationale uitstraling van Vlaanderen en evenzeer een economische return hebben.

Ook de langdurige bewaargeving van waardevolle collecties leidt tot hoge verzekeringskosten voor het ontvangende museum. Als voorbeeld haalt de Raad de recente langdurige bruikleen van de collectie Matthys-Colle aan het S.M.A.K. in Gent aan. Deze waardevolle privécollectie wordt gedurende tien jaar uitgeleend aan het S.M.A.K., een bewaargeving die mee mogelijk gemaakt werd via de verwerving van het werk 'Great American nude #45' van Tom Wesselmann uit diezelfde collectie.

Een indemniteit voor langdurige bruiklenen zou ervoor kunnen zorgen dat de zware verzekeringskost gedeeltelijk wegvalt. Hierdoor zouden dan weer meer private eigenaars bereid zijn om hun stukken voor een langere termijn te bruiklenen en zou het voor Vlaamse musea financieel haalbaarder worden om naar meer dergelijke bruiklenen te streven waar deze een belangrijke versterking kunnen vormen van de eigen collectie. Dit kan een mooie opportuniteit bieden in de toekomst.

De Raad vraagt de minister en de Vlaamse Regering om de mogelijkheid te overwegen om op termijn de indemniteitsregeling ook uit te breiden tot langdurige bruiklenen. De Raad suggereert om het in kaart brengen van de opportuniteiten van een indemniteitsregeling voor langdurige bruiklenen mee te laten nemen in het onlangs door het Departement uitgeschreven onderzoek door de Universiteit Antwerpen naar de samenwerkingsmogelijkheden tussen publieke en private erfgoedactoren.

Tot slot

De Raad wijst er tot slot op dat de Vlaamse Indemniteitsregeling, eens operationeel, een inlooperperiode nodig zal hebben. Het zal enige tijd vergen om het vertrouwen van de potentiële, internationale bruikleengevers in de regeling te winnen. Vertrouwen is essentieel voor het aanvaarden van een indemniteitsvoorstel.

In principe zullen het vooral de publieke en de semipublieke bruikleengevers zijn die bereid gevonden zullen worden om de voorgestelde Vlaamse indemniteitsregeling te aanvaarden.

De Raad meent dat goede communicatie en het opbouwen van een vertrouwensrelatie prioriteit moet krijgen, eens de regelgeving in voege komt